

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Р. Б. Аксельрод, В. О. Корнієнко

**ПОЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ:
ЗМІСТ І МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ**

Монографія

Вінниця
ВНТУ
2018

Замовити цю книгу <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/book/373>

Видавництво Вінницького національного технічного університету

<https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog>

УДК 32.33 (477)

A41

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 16 від 22.06.2017 р.)

Рецензенти:

С. Г. Денисюк, доктор політичних наук, професор

Ю. Ж. Шайгородський, доктор політичних наук, професор

Аксельрод, Р. Б.

A41 Політична компетентність владної еліти: зміст і механізми формування : монографія / Р. Б. Аксельрод, В. О. Корнієнко. – Вінниця : ВНТУ, 2018. – 172 с.

ISBN 978-966-641-721-6

В монографії проведено комплексне теоретико-прикладне дослідження феномену політичної компетентності. Виявлено чинники й механізми її формування як ціннісної складової політичної культури владної еліти України, особливості її функціонування в ракурсі розв'язання завдань соціально-політичного розвитку сучасного українського суспільства. Охарактеризовано підходи до трактування й оцінки політичної компетентності, її практичне відображення в політичній діяльності владної еліти України. Визначено орієнтири та механізми розвитку компетентності владної еліти, формування нових компетентностей в умовах демократизації українського суспільства.

УДК 32.33 (477)

ISBN 978-966-641-721-6

© Р. Аксельрод, В. Корнієнко, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1 Понятійне поле компетентісного підходу в історико-політологічному дискурсі.....	7
1.2 Методологічні аспекти дослідження компетентності владної еліти	26
РОЗДІЛ 2 КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНТЕГРОВАНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ	50
2.1 Компетентність як ціннісний феномен політичної культури владної еліти	50
2.2 Професійна компетентність української владної еліти.....	63
2.3 Компетентність в контексті культури управлінської діяльності владної еліти	78
РОЗДІЛ 3 СОЦІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ	92
3.1 Аксіологічні аспекти подальшого розвитку політичної компетентності владної еліти	92
3.2 Політичний діалог як інструмент компетентного розв'язання актуальних проблем в українському суспільстві.....	107
3.3 Конфліктологічна компетентність у професійній діяльності владної еліти	119
ВИСНОВКИ.....	136
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	140

ВСТУП

Сучасний соціально-політичний розвиток України, її модернізація потребують високого рівня загальної, професійної та політичної компетентності владної еліти. Без підвищення здібностей, умінь і професіоналізму останньої неможливо розв'язати реальні проблеми, з якими стикається сьогодні українська держава. Сучасні кризові явища у політиці, економіці, культурі, соціальній сфері є, в тому числі, і результатом політичної некомпетентності, непрофесіоналізму представників влади, що суттєво впливає на успішність і темп суспільних перетворень.

Об'єктивними вимогами, що висуваються до владної еліти України є розвиток, насамперед, її політичної культури, яку, на думку авторів дослідження, слід вважати важливим чинником прийняття й реалізації будь-якого політичного рішення, налагодження політичного діалогу зі громадськістю, знаходження компромісу та порозуміння. Тому сьогодні виникає потреба не лише у зміні ролі та змісту діяльності владної еліти, а також у підвищенні її активності в розширенні своїх знань, ціннісних орієнтацій, розвитку ініціативності, відповідальності. Від якості та рівня компетентності владної еліти у вирішальній мірі залежить авторитет та легітимність влади. Саме тому науковий аналіз цього феномену, концептуальне осмислення сутності політичної компетентності владної еліти України, шляхів та методів її формування особливо необхідні в сучасних умовах.

Дослідження політичних еліт завжди знаходилися в епіцентрі історії політичної науки. Особливо слід виділити праці Конфуція, Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Д. Локка, Ш. Монтеск'є, Г. Гегеля, А. Токвіля, Р. Міхельса, К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Парето, М. Вебера. Українські вчені Є. Афонін, В. Бакуменко, М. Головатий, І. Гончаренко, Н. Гончарук, В. Добіжа, С. Вовканич, Г. Водолазов, В. Корнієнко, А. Круглашов, С. Логвиненко, В. Олуйко, В. Опанасюк, А. Пахарєв, М. Пірен, А. Погорелова, Н. Селютіна, С. Серьогін, І. Сурай, С. Троян, С. Чемекова, М. Шульга, Г. Щерба та інші також зробили певний внесок у дослідження сутності, значення та ролі політичних еліт у суспільних процесах, проблем ідентифікації та функціонування національної еліти.

Однак наукові розробки, які присвячені цій тематиці, не вичерпали можливості опрацювання концепції формування й функціонування владної еліти України в контексті політичної компетентності як складової її політичної культури й чинника прийняття політичних рішень. Це частково знайшло відображення у наукових розвідках В. Андрущенка, В. Бабкіна, О. Бабкіної, В. Бебика, Є. Головахи, В. Горбатенка, І. Воронова, О. Демидова, Г. Зеленько, Л. Кочубей, В. Кременя, І. Кресіної, П. Кузьміна, О. Кучеренка, Г. Латфулліна, Ф. Медвідя, М. Михальченка, М. Новічкової, М. Обушного, Н. Паніної, М. Поповича, М. Розумного, Ф. Рудича, К. Семчинського, О. Траверсе, О. Шестопаля та інших. У процесі прийняття політичних рішень роль компетентності визначалась у дослідженнях В. Авер'янова, Г. Атаманчука, А. Деркача, Б. Кухти, Т. Мотренка, Ф. Шамхалова. Серед дисертацій політологічного напрямку слід назвати роботи Т. Каменчук та Н. Лепської з цієї проблематики. Наявні розробки носять, як правило, спеціальний характер, розглядаючи проблем компетентності з точки зору функціонування акторів у сфері політики. Це й актуалізувало осмислення компетентності владної еліти як суттєвого чинника сучасного розвитку українського суспільства, особливо як ціннісної складової її політичної культури.

Мета дослідження полягає у виявленні чинників і механізмів формування політичної компетентності як ціннісної складової політичної культури владної еліти, особливостей її функціонування в ракурсі розв'язання завдань соціально-політичного розвитку сучасної України.

Методологічну основу дослідження становлять філософські, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що забезпечують єдність гносеологічного, соціально-філософського і політологічного аналізу феномену політичної компетентності та виявлення її зв'язку з політичною культурою та свідомістю українського суспільства. Стратегія цього дослідження базується на принципах науковості, комплексності, діалектичності, цілісності, історизму, системності, об'єктивності, послідовності, плюралізму, конкретності.

Методологія дослідження ґрунтується на різноманітних підходах і методах, які дозволили забезпечити достовірність наукових результатів, а саме: діалектичний метод як основа органічного пізнання науки і практики в контексті політичної компетентності; історичний підхід, який реалізовано у з'ясуванні еволюції та етапів наукового вивчення

політичної компетентності як політико-культурного феномена; соціологічний метод, що дав підстави для з'ясування впливу політичної культури владної еліти культури на формування професійної компетентності; системно-функціональний метод, який дозволив провести взаємозв'язок між рівнем політичної культури владної еліти та її політичної компетентності; системний і синергетичний методи дали можливість розглядати феномен політичної компетентності як цілісне явище; метод компаративного аналізу, обумовлений потребою порівняння різних напрямів та підходів до об'єкта і предмету дослідження. Загальнологічні методи наукового пошуку: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція – дозволили визначити спільні риси окремих концептуальних моделей політичної компетентності, виявити основи її існування в контексті політичної культури українського суспільства. У процесі дослідження було також використано метод сходження від абстрактного до конкретного: від аналізу категорій політичної компетентності – до її практичного прояву в практичній діяльності владної еліти України.

Емпіричною базою наукової розвідки є соціологічні дослідження фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, соціологічного моніторингу «Українське суспільство» Інституту соціології НАН України.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в аналізі сутності компетентності владної еліти у світлі актуальних проблем політичного розвитку українського суспільства, яке перебуває у стані системної трансформації, аналізі взаємозв'язку політичної культури владної еліти України з рівнем її компетентності, можливостей подальшого дослідження шляхів її розвитку й можливостей практичної реалізації.

Сформульовані в монографії висновки й пропозиції можуть бути корисними для лідерів і працівників політичних організацій, політичних консультантів, аналітиків політичних процесів. Матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці спеціальних курсів з політичних наук, державного управління, менеджменту.

РОЗДІЛ 1

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Понятійне поле компетентісного підходу в історико-політологічному дискурсі

З давніх часів стосунки між людьми, необхідність прийняття певних рішень, опосередковувалися розумінням компетентного підходу до розв'язання проблем. Сьогодні суспільство висуває принципово нові вимоги до професійної компетентності фахівців у різних сферах професійної діяльності, починаючи від стандартних життєвих ситуацій – до проблем ефективного керівництва. Ефективно діючим виявляється політик, державний діяч, який адекватно реагує на нові соціальні очікування, здатний до творчого зростання і професійного самовдосконалення, який володіє високим рівнем соціальної компетентності у всіх сферах життєдіяльності [1].

Звичайно, політики жодної іншої країни, навіть найбільш розвинутої й сучасної, не можуть похвалитися абсолютністю власної компетентності, її повнотою і пророчою силою, але в благополучних західних країнах добре налагоджені механізми підготовки владної еліти, що дозволяє дати їй глибокі пізнання і практичні вміння. Україна ж протягом усього ХХ ст. зазнавала постійних соціальних катаклізмів, доволі швидких змін однієї владної еліти на іншу, яка, на жаль, доволі часто була представлена політично невідповідальними, некомпетентними представниками.

Однак, якщо чесність, добра воля, політична відповідальність – важко піддаються теоретичному аналізу та соціально-політичній рефлексії, то компетентність може і повинна бути осмислена теоретиками як в ракурсі її ідеалізованих, зразкових форм, так і в контексті тих реальних проблем, з якими стикаються політики, які прагнуть діяти компетентно. В цьому контексті ще раз слід обумовити, що наша робота предметно націлена не лише на загальне дослідження феномену компетентності, але саме політичної компетентності владної еліти, оскільки успіх країни, її економічне і політичне майбутнє залежать від якості політичної еліти – від її здібностей і вмінь, компетентності та професіоналізму, втім так само, як від її чесності й доброї волі.

Саме розуміння терміну «компетентність» неважко відшукати в різноманітних за напрямами словниках. Словник С. Ожегова трактує цей термін таким чином:

- 1) коло питань, в яких хто-небудь добре поінформований;
- 2) коло чийх-небудь повноважень, прав.

Компетентний:

- 1) знаючий, обізнаний, авторитетний в якій-небудь галузі;
- 2) той, хто володіє компетенцією [2].

У словнику іншомовних слів компетентність – 1) авторитетність, обізнаність; 2) володіння компетенцією [3].

У Великому тлумачному соціологічному словнику можна прочитати: «Компетентність (competence) – фундаментальні здібності, що мають на увазі знання, притаманні соціальним акторам, які є «кваліфікованими учасниками» («членами») соціальних контекстів» [4, с. 317]. Логічно припустити, що компетентність конкретної особистості пов'язана із ефективністю її діяльності. Власне, у Великому тлумачному соціологічному словникові це знаходить підтвердження у статті «Компетентність та ефективність», де підкреслюється практичний характер компетентності, яка пов'язана із ефективністю в прямому сенсі слова.

У контексті нашого дослідження поняття компетентності також тісно ув'язане з ефективністю – безпосереднім соціально-політичним результатом [5, с. 44–75]. В цілому є очевидним, що лише той політик компетентний, чия діяльність є позитивно результативною для суспільства і конкретних соціальних груп зокрема. І він тим більш компетентний, чим меншими виявляються різноманітні витрати в його діяльності – праці, грошей, коштів і зусиль – для досягнення поставленої соціально-політичної мети.

У політичній енциклопедії (2011 р.) подається визначення політичної компетентності (від лат. *competens* – належний, здатний і політика) – як одного з найважливіших елементів політичної культури, який визначається мірою опанування індивідом базовими знаннями про політико-правовий простір, в якому він живе [6, с. 346]. Навчальний енциклопедичний словник довідник (2014 р.) визначає політичну компетентність як «інтегральне поняття, яке відображує системоутворюючу властивість відповідності сукупності досвіду, здібностей, повноважень політичного суб'єкта до сфери політичної, життєдіяльності

й об'єктивно існуючих вимог до нього з боку суспільства, володіння певними повноваженнями суб'єктом політики; освоєння суб'єктом політики інструменталізованих знань і досвіду політичної сфери діяльності, які дозволяють оцінювати політичні процеси і брати в них активну участь [7, с. 309].

Отже, політична компетентність – це своєрідний інтегрований комплекс, до якого входять політичні знання, нагромаджений політичний досвід, вміння володіти політичними технологіями, а, головне, вміння їх застосувати в певних політичних ситуаціях. Саме це, в кінцевому підсумку впливає на авторитет політичного діяча й дозволяє говорити про нього як авторитетно-компетентну особу.

Говорячи саме про політичну компетентність, неможливо уникнути поняття «влада» стародавні греки трактували як – панувати, управляти, володіти). Влада – «право і можливість розпоряджатись чимось і кимось, підкоряючи своїй волі» [8]. Не вдаючись до детального аналізу концепцій влади й різноманітних її визначень у сучасних підручниках із політології [9, с. 117–120], будемо послуговуватися загальновідомою сентенцією стосовно того, що влада – є найважливішою регулятивно-організуючою й контролюючою основою політики, засобом її здійснення. Це найстародавніше політичне знання керування суспільством, культурною діяльністю, життям конкретної особистості. І саме компетентність дозволяє успішно здійснювати владу, не викликаючи зайвого опору, гасячи вогнища можливого протесту, примирюючи крайності.

У своєму визначенні компетентності ми спираємося насамперед на ті роботи, в яких висвітлюється ця тема. Так, російський дослідник А. Понеделков вказує на тісний зв'язок понять компетентності, компетенції й професіоналізму. Він зауважує, що в поняття компетенції включаються уявлення про коло повноважень певної людини чи органу, а також перелік питань, в яких людина володіє пізнанням та досвідом.

Компетентність в цьому випадку виявляється практичною реалізацією компетенції, її втіленням, реалізацією в конкретних діях і вчинках. «...Компетентність є здатність до ефективної реалізації в практичній діяльності соціальних, професійних знань, обумовлених особистісними якостями і компетенцією. Це успішне розв'язання актуальних завдань у межах своєї компетенції» [10, с. 13].

Нарешті, управління, яке здійснюють компетентні люди, засноване на знанні. Це по суті влада знання. Звичайно, в реальному житті може здійснюватися і влада невігластва, нестримних пристрастей і імпульсивних поривів, але така влада, по-перше, недовговічна, а, по-друге, вона некомпетентна і своєю некомпетентністю вводить суспільство в хаос. До того ж політики, приймаючи політичні рішення, можуть зіштовхуватися із нестандартними ситуаціями, де їх знання та навички стають другорядними. Натомість такі ситуації вимагають від людини певної креативності у прийнятті рішення. Тому американські науковці А. Болман і Т. Діл, поряд з поняттям професіоналізму, навіть вводять категорію «артистизм» [11].

Слід також підкреслити, що, говорячи про владну еліту, її політичні дії, маються на увазі реальні суб'єкти. Держава лише в абстракції може виступати як безлика машина [12]. Здійснення нею влада за типом «ринкових сил» може існувати тільки в голові теоретика. У звичайному житті влада завжди конкретна, і компетентністю або невіглаством характеризуються конкретні індивіди. За словами І. Ільїна, «політика завжди залишиться справою компетентної меншості, і, отже, держава ніколи не позбавиться цілком установчого початку» [13].

Тому компетентність особистості розглядається як явище, яке може бути вивчене. Компетентність в політиці має велике значення в поведінці людини. Вона дозволяє оптимізувати емоційний стан, стосунки із соціумом, активно будувати взаємодію в ситуації спільно з партнерами, враховуючи багато обставин. Та доволі часто ми стаємо свідками парадоксальних ситуацій, коли висловлювання знаменитостей з політичних питань сприймаються всерйоз (ніби акторський або музичний талант надає більшу вагу політичними поглядами), в той же час, над політичними експертами часто посміюються [14; 15].

Компетентність суспільства, держави визначались необхідними вимогами людини до захисту свого життя та прав. Саме тому, як слушно зазначає Н. Лепська, – «дослідження компетентності потребує дослідження діалектичного взаємозв'язку людини та суспільства, громадянина та держави» [16, с. 12].

У політичній думці проблеми компетенції, які визначають її смислове поле, формувались у дослідженнях ідеального, найкращого політика (влади, що організовує досконале суспільство) та філософа (мудрості, що організовує щасливе та гідне життя, в тому рахунку і

суспільства), а також здатності отримувати знання, що дозволяють судити про суспільні процеси [16, с. 12].

Тому у розуміння політичної компетентності включено низку важливих концептуальних аспектів. Насамперед, це співвідношення понять політичної компетентності, професійної компетентності та професіоналізму, що, власне, в контексті дослідження має неабиякий інтерес.

Професійну компетентність більшість науковців розуміють як вищий ступінь досконалості у певному виді професійних занять, вміння працівника вдало, ефективно, на належному рівні й у будь-яких обставинах здійснювати свої професійні обов'язки [17, с. 23].

Професійна компетентність, професіоналізм, як слушно вважає В. Понеділко, – це «безперервний рух вперед, поглиблення і розвиток усіх здібностей і потенцій індивіда» [10, с. 32]. Професіоналізм, зазначає Т. Каменчук, – показник професійної зрілості індивіда. Професійна компетентність і професіоналізм – найвищий щабель прояву майстерності людини в тій трудовій діяльності, якою вона займається. Поряд із професійною зрілістю професіоналізм також містить ще зрілість фізичну, соціальну (громадську) і моральну. Саме злиття, з'єднання професійної, фізичної, громадської і моральної зрілості і робить людину професіоналом, який посідає найвищий ступінь в ієрархії людського суспільства. Тільки в цьому випадку професіонал стає представником еліти, досягає вищих поверхів соціальних сходів [17, с. 23].

Отже, професійна компетентність безумовно пов'язана із професіоналізмом. Однак, І. Болотнікова стверджує, що компетентність конкретної людини вужча за професіоналізм. «Людина може бути професіоналом у своїй галузі, але не бути компетентною у вирішенні всіх професійних питань» [18] і з цим слід погодитися.

Ще в стародавній міфології знайшов своє відображення божественний зміст до своєї професії: Гефест – спеціаліст з ковальського ремесла, Діонісій – виноробства, Діана, або Артеміда – богиня полювання, Деметра – богиня землеробства, Марс, або Арес – бог війни, Апполон, або Феб – покровитель мистецтв, Афіна – покровителька науки. Посвячення в професію було особливим ритуалом, за значимістю порівнянним з народженням і смертю людини.

Фактично ж компетентність виявила свою необхідність тоді, коли відбувся поділ праці і з'явилася потреба у виявленні та розвитку професійно важливих якостей, тобто на зорі людської цивілізації [19, с. 4]. Саме компетентність розкривала ступінь прояву професіоналізму і виступала одночасно як характеристика професійної діяльності і як моральна категорія – відповідальність, яка коригувала процес професійного зростання особистості.

Вже перші письмена шумерів (V-VI століття до нашої ери) фіксують уважне ставлення до молоді перед тим, як допустити їх до участі у військових діях. Крім функціональних характеристик особистості (сила, швидкість, влучність), випробуванню підлягали емоції та воля молодої людини. Наприклад, необхідно було вистрілити з лука у свого коня. Людину, яка виявила нерішучість, вибраковують [19, с. 4].

У Стародавньому Єгипті Фараон, хоч і мав абсолютну владу, не міг один компетентно керувати країною. Величезна територія і зростаючі обов'язки вимагали складного і добре організованого чиновницького апарату. У період Нового царства збільшилась кількість чиновників, чії функції докладно регламентувалися вказівками фараона і візира. Реформувалися старі відомства і з'являлися нові. Їх робота підпорядковувалася суворій ієрархії. Фараон призначав «уряд»: вищого сановника – візира і підлеглих йому вельмож. Ця система діяла і на регіональному, і на окружному рівні управління. Накази фараона виконувалися вельможами. Але стати ними було непросто, оскільки високі пости передавалися у спадок. Проте, у дітей обдарованих і тих, чий батьки могли оплатити навчання, все ж був шанс пробитися догори [20]. У Стародавньому Єгипті жорсткий відбір проходили і майбутні жерці. В результаті виявлялися моральні, трудові, вольові та інтелектуальні якості кандидатів. Завершувався відбір випробування спокусами, і лише тих, хто зумів встояти перед ними, вчили жрецькому мистецтву.

До початку нашої ери в Китаї також сформувалася своя школа професійного відбору. Конфуцій і його послідовники створили цілу філософію відбору чиновників, поклавши в її основі не знатне походження, а особисті заслуги і здібності. Яскравим прикладом багатовікових традицій освіти в історії Китаю може служити система державних іспитів (кецзюй), яка з перервами проіснувала 1300 років: з 605 (династія Суй) до 1905 року (захід династії Цин). Наявність такої

системи забезпечувала наступність у державному управлінні, що зумовило довге процвітання централізованої імперії.

У стародавньому Китаї вважалося, що рівень освіченості, «вченості» людини повинен бути тісно пов'язаний з перспективами його кар'єри на різних державних посадах. Для цього існували строго розроблені процедури проведення державних іспитів і дуже жорсткі вимоги до осіб, які проходять це випробування. Наприклад, регламентувалися не тільки завдання і час, що відводиться на кожний іспит, але й одяг піддослідних (така, щоб у ній не можна було заховати книгу) і письмове приладдя (з тією ж метою) [21].

Проблемами управління і, так би мовити, «підбором кадрів» займалися стародавні філософи (Аристотель, Гіппократ, Платон, Піфагор та ін.), систематизуючи якості, необхідні для конкретної професії. Строго відбирали учнів в релігійні та філософські школи Греції, коли оцінювали не стільки знання, скільки здатність користуватися ними в екстремальних ситуаціях.

Серед безлічі важливих для розуміння компетентності особистості якостей особливе місце займає її громадянськість, її позиція по відношенню до держави. Ця особистісна якість розглядалась спочатку та й розглядається сьогодні в термінах соціально-політичної компетентності [22]. У дослідженнях російських дослідників С. Анохіна, А. Гаязова, А. Крившенка, В. Крисяк, А. Оріхівського, І. Суколенова, Ю. Танюхіна саме явище громадянськості визначається як ставлення (або система ставлень). В. Маркін і О. Халтагарова пропонують розглядати громадянськість як «психолого-акмеологічний, людинознавчий зміст професійних, управлінських відносин» [23]. В. Крисяк стверджує, що «громадянськість проявляється в різноманітності ставлення до навколишньої дійсності, що виявляються в діяльнісному затвердженні своїх поглядів» [24].

Вже давньогрецькі філософи піднімали питання про необхідність виховувати у людей певні якості, які б сприяли розвитку держави й одночасно задовольняли б власні інтереси громадян. Так, ще давньогрецький філософ Платон (427–348 рр. до н. е.), у своєму уявленні про ідеальну державу, підкреслював необхідність гармонії між чеснотами громадян і суспільним ладом держави. Власне розуміння класового розподілу у своїй ідеальній державі Платон ототожнював з відповідним розподілом якостей людської душі. Говорячи про наявність таких

класів у державі як філософи, стражі, ремісники й землевласники, Платон відповідно синонімізував їх із такими якостями як мудрість, мужність і помірність.

Платон вважав, що кожна людина повинна зрозуміти своє призначення в державі й самий принцип розподілу на класи в нього пов'язаний із думкою про те, щоб кожний робив свою справу і не втручався в невідому йому галузь. Одним із головних вад існуючої афінської держави він вважав «багатосправ'я», коли кожний брався до роботи, яка не відповідала його спроможностям. Тобто, фактично Платон в основу побудови ідеальної держави закладає принцип компетентності. За Платоном державою повинен правити компетентний філософ, діалектик, який може побачити божественний взірець держави, копіювати божественні ідеали держави і людини. На думку К. Поппера, це одна з найважливіших правдоподібних причин того, що тільки справжній і досконало компетентний («грунтовний») філософ може бути вправним політичним пастухом і досягти успіху [25, с. 191].

Надалі виявлення знань та досвіду стає іншим важливим параметром компетентісного підходу до державних справ. Аристотель у «Нікомаховій етиці» стверджує: «Всякий між тим правильно судить про те, в чому обізнаний, і саме для цього він добродішний суддя (*agathos krites*) ... Ось чому юнак – непідходящий слухач науки про державу: адже він недосвідчений у життєвих справах (*praxeis*), а з них [виходять] і з ними [пов'язані наші] міркування. Крім того, покірний пристрастям, він буде слухати даремно, тобто без користі, тоді як мета [цього вчення] не пізнання, а вчинки» [26].

Але саме з Сократа, напевне, починається традиція діяльнісного підходу до компетенції, її відповідність меті та корисності. У Сократа відповідність знань діяльності є важливою умовою корисності діяльності, результатом якої є щастя або нещастя. Сократ цю відповідність розглядає у контексті життя людини [27]. Державою за Сократом «правити повинні знаючі» поза будь-яку форму державного устрою [28, с. 99]. Однак цікавим є те, що Сократ засуджує демократію як спосіб правління саме в контексті розуміння компетентності. Наводимо дослівно його суперечку із цього приводу із Протагором: «Як інші елліни, – говорить Сократ, – я вважаю афінян мудрими. І от я бачу, що коли зберемося ми в Народні збори, то якщо потрібно місту що-

небудь робити по частині будівель, ми закликаємо зодчих у радники по справах будівництва, а якщо по частині корабельної, то корабельників, і таким же чином в усьому іншому, чому, як афіняни думають, можна учитися й учити...» Але далі Сократ відзначає: «Коли ж знадобиться радитися про що-небудь стосовно керування міст, отут усякий, вставши, подає раду, все рівно, будь то тесляр, будь то мідник, швець, купець, судновласник, багатий, бідний, шляхетний, безрідний, і ніхто не докоряє, як у першому випадку, що, нічому не навчившись і не маючи ніякого вчителя, така людина вирішується усе-таки виступати зі своєю радою, тому що, ясна справа, афіняни вважають, що нічому такому навчити не можна» [29, с. 16].

У середні віки ідеї стародавніх греків щодо відповідності знань та досвіду успішній діяльності, справедливої держави та морального призначення душі отримали подальший розвиток. Хоча широко відомо висловлення К. Маркса про те, що «починаючи з Макіавеллі, Гоббса, Спінози, Бодена й інших мислителів Нового часу ... сила зображувалася як основа права» [30, с. 314]. Саме думки Н. Макіавеллі (1469–1527 р.) представляють особливий інтерес в контексті дисертаційного дослідження. Фактично, якщо говорити про вузьке розуміння політичної компетенції, то воно знайшло свій відбиток у концепції Н. Макіавеллі про ідеального державця [31, с. 82].

Макіавеллі, говорячи про ідеального лідера держави й визначаючи основні критерії його ефективності, фактично поєднував у суті його діяльності компетентність і компетенції, зазначаючи, що підтримка прихильників багато в чому визначає авторитет лідера, але й він сам повинен мати певні якості, а саме, бути мудрим й справедливим із прихильниками, чітко формулювати вимоги до них.

Підлегли також, у свою чергу, повинні знати, що слід очікувати від лідера. Справжній лідер повинен бути одночасно щедрим й жорстким, не боячись осуду за ті пороки, без яких неможливо зберегти за собою владу. Жорстокість можливо проявити тоді, коли на терези покладено вищі соціальні блага – порядок і стабільність у суспільстві [28, с.115].

Власні обіцянки державець не обов'язково повинен виконувати. Це слід робити лише тоді, коли невиконання їх може бути для нього шкідливим. В той же час керувати людьми слід також дуже обачливо. Люди мстяться за невеликі образи, але якщо проти них застосовувати сильний тиск, то це позбавляє їх бажання мститися. Тиск повинний

бути таким потужним, щоб унеможливити із боку підлеглих будь-який опір. У той же час нагороджувати людей й просувати їх по службі слід повільно: нагородами і підвищенням по службі дорожать, коли вони рідкісні й роздаються помалу. Дослідник творчості Н. Макіавеллі Є. Темнов підкреслював ще одну його цікаву думку про те, що «зло треба робити відразу, а добро – поступово. Набагато надійніше вселяти страх, чим бути улюбленим.

Але і зло, і добро ведуть до одного результату: перше – заподіює людям біль, а друге – приїдається» [32].

У XVII ст. завдяки творам Томаса Гоббса (1588–1679 р.) «Елементи законів, природних і політичних», «Про громадянина», про державу і владу («Левіафан») і виникненню у цей період ідеї громадянського суспільства, постало питання: наскільки добродесність держави залежить від добродесності громадян і чи може взагалі зробити їх чесноти зайвими? Іншими словами: якою повинна бути держава, компетентність рішень якої не ставляться під сумнів? У зв'язку з цим і стосовно політичної компетенції виникає проблема, що сьогодні, очевидно, ще актуальніша ніж у часи Т. Гоббса.

По-різному на ці питання відповідали у свій час Томас Гоббс, Жан-Жак Руссо й Джон Локк, представляючи відповідно консервативний, демократичний й ліберальний напрямки розв'язання зазначеного питання. За Т. Гоббсом повинні існувати основні закони для людей за здійсненням яких слідує саме держава, яка одночасно своєю абсолютною владою гарантує мир і справедливу реалізацію прав людей. Вказані закони вимагають від індивідів дотримуватися миру й прагнути до нього, виконувати угоди, відмовитися від насильницьких дій тощо.

В контексті цього Т. Гоббс виступає як прихильник жорсткої монархічної форми правління, за якою інтереси держави домінують над інтересами громадян, а згодом саме з його ідей виростає уся школа тоталітарних вчень [28, с. 172]. Ідеальна держава за Гоббсом – це «Левіафан» – священна тварина, що наділена відповідними його біології органами. Ці органи виконують певні державні функції, в основі яких лежить принцип користі для держави [33, с. 328–334]. Тобто, основні компетенції належать саме державі, а не людині.

Приклади дійового компетентісного підходу до розв'язання державних справ можна побачити у Жан Жака Руссо, Джона Локка та

Шарля Луї де Монтеск'є. Ж. Ж. Руссо розробив теоретичні основи щодо представницьких форм управління, визначив компетентності однопалатного парламенту тощо. Одним із основних питань, яке відповідало за розуміння компетентності й одночасно визначало сутність демократії – це умови підпорядкування меншості більшості. Тобто, чи слід вважати думку більшості компетентнішою за думку меншості? На думку Руссо, тут виявляються певні хиби демократії й не є справедливим, що прийняття важливих рішень на основі переваги в декілька голосів відповідає істинності. Єдиним аргументом може бути лише те, що більшість є кваліфікованішою й компетентнішою за меншість [28, с. 174].

За Дж. Локком (1632–1702 рр.), є цілком справедливим чинити опір усяким незаконним проявам влади [34, с. 116]. І тут, виходячи із розуміння компетентності, важливою є теорія Локка щодо розподілу влади на законодавчу й виконавчу, що Локк вважав умовою нормального функціонування суспільства. Розв'язуючи цю проблему Локк виходив із того, що різні прошарки людей повинні уособлювати різну владу – хто законодавчу, хто виконавчу, тобто, вважаючи, що поділ суспільства на аристократію, монархію й демократію є позитивним, насамперед, із позиції розподілу компетенцій цих станів, хоча цей термін Локк не використовував.

Основи теорії розподілу влад продовжував розробляти Шарль Луї де Монтеск'є (1689–1775 рр.). Принципи компетентності й компетенцій знайшли відображення у його розумінні розподілу влад. На відміну від Локка, у Монтеск'є розподіл компетенцій відбувався не за становим принципом, де значення мали особисті якості представника того або іншого прошарку населення, а шляхом наповненості індивідами (за результатами виборів, наприклад) відповідних ніш у вигляді законодавчої, виконавчої й судової влад. Монтеск'є робив наголос, насамперед, на принцип збалансованості, взаємостримання влад задля унеможливлення самозростання однієї з них [35]. Теорія розподілу влад за Монтеск'є роз'яснювала насамперед умови реального втілення принципів законності й свободи саме шляхом поділу й взаємостримання влад. Затвердження принципів свобод у суспільстві неможливо здійснити без цього розподілу влад, бо коли на рівні особистості, чи певної установи законодавчу владу поєднують із виконавчою, – принцип свободи порушується й відкривається шлях до тиранії. Свобода

також неможлива за умов поєднання цих двох влад із судовою: суддя також може діяти тиранічно й безвідповідально перед законом. Але найгіршим є той варіант, коли усі ці влади поєднані і є компетенцією однієї особи. Отже, фактично теорія розподілу влад – це принцип компетентного управління суспільними справами.

Німецький філософ І. Кант (1724–1804 рр.) також обґрунтовував принцип розподілу влад на законодавчу, виконавчу й судову в контексті практичного втілення принципів демократії й свободи у суспільстві, однак на відміну від попередників вважав усі ці три види влади рівнозначними [36, с. 64]. В його поглядах також відображені важливі для формування теорії компетентності аспекти цілісності культури таланту, як єдності досягнення загальної культури, так і вищого щаблю розвитку конкретного таланту, єдності цілі і засобів її досягнення, теоретичних знань і практичних навиків. Ці протиріччя стають основою усвідомлення вищих цілей людського розуму. Концепція І. Канта надала важливого гуманістичного звучання процесам пошуку механізму формування компетентності [16, с. 17].

Економічна концепція К. Маркса продовжувала традицію Сократа, Аристотеля, Т. Гоббса, І. Канта, у корисності людських зусиль, як відповідності щастю, вищій меті, своїй сутності [37, с. 188–192]. На думку Н. Лепської, – для подальшого аналізу компетентності важливим є встановлення механізму залежності компетентності від вмотивованості (захоплення), задоволення (насолоди) працею та цілеспрямованої волі, як доповнення цілісності відповідності людини та діяльності [16, с. 20].

Наприклад, К. Маркс безумовно відкидав не тільки всяку цензуру, а й певні обмеження свободи друку під приводом некомпетентності автора. У зв'язку з подібним обмеженням виникає проблема: хто буде вирішувати питання про компетентність того чи іншого автора? «Кант, цілком може бути, – зауважує К. Маркс, – не визнав би Фіхте компетентним філософом, а Птолемеєм – Коперника компетентним астрономом. А головне, раз панує привілей для компетентних, то зрозуміло, уряд має повне право стверджувати, що воно щодо всіх своїх справ є єдиний компетентний автор. І наслідком подібного положення вийшло б те комічне протиріччя, – вказує К. Маркс, – що компетентний автор був би вправі без цензури писати про державу, некомпетентний ж був би вправі писати про компетентного тільки з дозволу цензури» [38].

В цьому контексті цікавим прикладом є й критика К. Марксом відомої теорії Мальтуса про відношення продуктивної сили до населення: «Теорія Мальтуса є лише економічний вираз релігійної догми про суперечність між духом і природою і зіпсованості їх обох... я не назву компетентним жодного захисника теорії Мальтуса, поки він не пояснить мені з власного її принципу, яким чином народ може померти з голоду – і саме від надлишку, і поки економіст не наведе цього пояснення в згоді із розумом і фактами» [39].

Для формування теорії компетентності важливою є концепція «ідеальної бюрократії» М. Вебера. При бюрократичному управлінні офіційні посади, чиновники та керівники стають ключовими фігурами в управлінні організаціями. Визначаючи сутність бюрократії Вебер виокремив ті риси, які притаманні сучасним адміністративним системам. Він називає більше десяти таких рис, які мають такі загальні ознаки:

- регламентована та нормативно зафіксована компетенція кожного бюрократичного рівня;

- наявність певних принципів посадової субординації та ієрархічної організації бюрократичної структури;

- наявність письмової форми усієї документації, яка повинна обов'язково зберігатися (підготовка наказів і директив, поширення інформації та прийняття рішень) тощо;

- всі посади повинні обіймати компетентні спеціалісти-адміністратори, які повинні бути гарними фахівцями і бути компетентними не лише у сфері своїх професійних посадових обов'язків, але й добре знати норми права і процедури функціонування бюрократичної організації в цілому.

За М. Вебером проблема ефективної діяльності організації базується на чіткому й раціональному розподілу праці а також визначенню сфер компетенції. В цілому всі складові моделі бюрократії М. Вебера відповідають критеріям ефективності [40].

Президент США Вудро Вільсон розвивав ту ж ідею наприкінці XIX ст. у своїй праці «Вивчення адміністрації» (Wilson Woodrow The study of Administration), яку вважають класикою і джерелом натхнення для майбутніх поколінь американських адміністраторів, –

Вільсон висуває такі ідеї:

- професіоналізм;

- фінансова та адміністративна ефективність, в основі чого лежить організаційна ієрархія;
- наявність єдиного керуючого центру як необхідна передумова ефективності та відповідальності у будь-якій системі управління;
- наявність структурної подібності усіх сучасних урядів;
- розмежування управління й політики;
- наявність хорошої адміністрації як необхідної умови подальшої модернізації не лише окремої держави, а й людської цивілізації в цілому.

Фактично, Вебер і Вільсон розвивали за своєю суттю єдину концепцію. М. Вебер вважав бюрократичну організацію технічно найдосконалішою з усіх існуючих організаційних форм, переваги якої виявляються в таких якостях як чіткість, швидкість, компетентність, наступність, єдність, субординація, стабільність, відносна дешевизна, безособовий характер діяльності. В цілому бюрократію можна охарактеризувати як панування норми над свавіллям, об'єктивності над суб'єктивністю, нарешті, професіоналізму над некомпетентністю.

Стосовно політичної організації також можна виділити три основних моменти, як принципові ідеологічні постулати:

- бюрократія в певному розумінні повинна бути безідеологічною, не втручатись при цьому в політичний процес, але ефективно служити будь-якому політичному «хазяїну»;
- бюрократія є це найкращою з усіх існуючих форм організації;
- бюрократія повинна бути незалежною від суб'єктивного впливу на прийняття рішень, що слід вважати її найголовнішою чеснотою.

Разом із тим, дисфункціональність принципів бюрократичної організації полягає в тому, що чітке наслідування лише правилам може призвести до відсутності гнучкості, а ієрархія часто може бути перешкодою прояву індивідуальної ініціативи та відповідальності. Отже, не завжди бюрократичні норми та процедури сприяють ефективності в роботі організацій.

Книга К. Поппера (1902–1994 рр.) – австро-англійського філософа-неопозитивіста, логіка і соціолога – «Відкрите суспільство та його вороги» є класикою сучасної ліберальної думки, в якій він, крім іншого, піднімає питання про політичну компетентність правителів. Позиція Поппера відображена в категоричному твердженні: мораль держави значно нижча за мораль середнього громадянина. Але фактично

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнієнко В. О. Діяч державний / В. О. Корнієнко // Політологія : навчальний енциклопедичний довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. наук Н. Н. Хоми, В. М. Денисенко, О. М. Сорба [та ін.]. – Львів : Новий Світ–2000, 2014. – С. 169–170.
2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Атберг 98, Книготорговая компания, 2010. – 944 с.
3. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2000. – 1017 с.
4. Джери Д. Большой толковый социологический словарь. В 2-х томах / Д. Джери, Дж. Джери ; пер. с англ. Н. Н. Марчук. – М. : Вече, АСТ, 1999. – Т. 1. – 544 с.
5. Корнієнко В. О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні : монографія / В. О. Корнієнко, І. Д. Похило. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 140 с.
6. Нагорна Л. Компетентність політична / Л. Нагорна // Політична енциклопедія / редкол. Ю. Левенець, Ю. Шаповал [та ін.]. – К. : Парламентське видання, 2011. – 808 с.
7. Лепська Н. Компетентність політична / Н. Лепська // Політологія : навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівня акредитації / за наук. ред. Н. М. Хоми. – Львів : Новий світ-2000, 2014. – 779 с.
8. Горлач М. І. Політологія: наука про політику : підручник / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
9. Ващенко К. О. Політологія для вчителя : навчальний посібник / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. – Київ : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. – 406 с.
10. Понеділко В. Об'єктивна необхідність координації роботи навчальних закладів з підготовки державно-управлінських кадрів та ос-

новні завдання її інституцій / В. Понеділко // Вісник УАДУ. – 2004. – № 4. – С. 475–482.

11. Champion M. A. Relations between work group characteristics and effectiveness: Implications for designing effective work groups / M. A. Champion, G. J. Medsker, A. C. Higgs // Personnel Psychology. – 1993. – № 46. – P. 823–850.

12. Корнієнко В. О. Держава: ідол та ідеал / В. О. Корнієнко // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. – 2001. – № 4. – С. 3–15.

13. Гусев В. А. Проблема государственного устройства в трудах И. А. Ильина / В. А. Гусев // Социально-полит. науки. – 1992. – № 2/3. – С. 72–80.

14. Ложный авторитет и подлинная компетентность [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.scorcher.ru/art/science/competence_VS_uthority/competence_VS_authority1.php. – Название с экрана.

15. Кондратьева Н. Співаки та актори не допоможуть партіям підняти рейтинг [Електронний ресурс] / Н. Кондратьева. – Режим доступу : <http://tsn.ua/politika/spivaki-ta-aktori-ne-dopomozhut-partiyam-pidnyati-reyting-eksperti.html>. – Назва з екрана.

16. Лепська Н. В. Політична компетентність у програмуванні суспільного розвитку : дис. ... кандидата політичних наук : спец. 23.00.01 / Лепська Наталя Володимирівна ; Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2011. – 215 с.

17. Каменчук Т. О. Політична компетентність державної влади в системі управління : дис. ... кандидата політичних наук : спец. 23.00.02 / Каменчук Тетяна Олегівна ; Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2006. – 205 с.

18. Болотнікова І. В. Професіоналізм та професійна компетентність як складові психічної зрілості особистості [Електронний ресурс] / І. В. Болотнікова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Psihologia/42691.doc.htm. – Назва з екрана.

19. Павловський М. А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політологія, соціологія) : монографія / М. А. Павловський. – К. : Техніка, 2001. – 336 с.

20. Сіверс В. Розбудова державного апарату як складової громадянського суспільства в Україні / В. Сіверс // Вісн. УАДУ. – 2001. – № 3. – С. 240–250.
21. Обушний М. І. Політичні партії у формуванні національних еліт / М. І. Обушний // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 2. – С. 143–147.
22. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
23. Бодалев А. А. Личность и общение / А. А. Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 271 с.
24. Крысяк В. Воспитание гражданственности как интегрального качества личности учащихся средних учебных заведений Польши : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / В. Крысяк. – М. : РГБ ОД, 1999. – 302 с.
25. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги / К. Р. Поппер. – Т. 1 : Чары Платона ; пер. с англ. – М. : Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.
26. Аристотель. Никомахова этика : Книга первая (А) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/nikomah.txt>. – Название с экрана.
27. Ксенофонт. Воспоминания о Сократе / РАН. Ин-т философии. – М. : Наука, 1993. – 379 с.
28. Корнієнко В. О. Політичний ідеал: проблеми еволюції та втілення в умовах сучасного суспільного розвитку : дис. ... доктора політичних наук : спец. 23. 00. 03 / Корнієнко Валерій Олександрович ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 419 с.
29. Вольская Н. С. Фон социально-исторической, философской и научной парадигм в античной Греции доэллинистического периода / Н. С. Вольская // Философські науки. – 1991. – № 11. – С. 3–22.
30. Маркс К. Немецкая идеология / К. Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – Т. 3. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – С. 7–544.
31. Макиавелли Н. Государь : сочинения / Н. Макиавелли. – М. : ЭКСМО-ПРЕСС ; Харьков : ФОЛИО, 1998. – 656с.

32. Тенденции развития элиты в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://christosocio.info/content/view/918/> . – Название с экрана.
33. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс // Человек: Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. Древний мир – эпоха Просвещения / Редкол. : И. Т. Фролов и др. [сост. П. С. Гуревич] – М. : Политиздат, 1991. – С. 328–334.
34. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении / Дж. Локк // Сочинения : в 3-х т. Т. 2 ; под ред. И. С. Нарского. – М. : Мысль, 1985. – 560 с.
35. Монтескье Ш. Л. О духе законов / Ш. Л. Монтескье // Антология мировой философии : сб. филос. текстов. – М. : Госполитиздат, 1991. – Т. 1. – Ч. 2. – С. 109–151.
36. Ладыженский А. Общественно-политические идеалы древнего мира, средних веков и нового времени / А. Ладыженский. – Харьков, 1919. – 134 с.
37. Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс // Соч. – Т. 23. – М. : Издательство политической литературы, 1955–1974 г.г. – С. 188–192.
38. К. Маркс и Ф. Энгельс о свободе как атрибуте демократии и демократии свободы. Проблема прав человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.liveinternet.ru/users/2503040/post280553976/>. – Название с экрана.
39. Маркс К. наброски к критике политической экономии [Электронный ресурс] / Маркс К. // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – Т. 1. – Режим доступа : <http://dparchives.narod.ru/marx/tom01.htm#u178>. – Название с экрана.
40. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; пер. с нем.; сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко. – М. : Прогресс, 1990. – 808 с.
41. Культурно-историческая концепция Л. С. Выготского [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.psyarticles.ru/view_post.php?id=581. – Название с экрана.

42. Корнієнко В. О. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації : монографія / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 145 с.
43. Almond G. The Civil Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations / Almond G., Verba S. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 1965. – 123 p.
44. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18.
45. Овчарук О. В. Результати емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 59–65.
46. Життєва компетентність особистості / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Сохань, Г. М. Несен. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
47. Зарицька В. В. Формування у старшокласників здатності до самореалізації : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Зарицька Валентина Василівна ; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2006. – 220 с.
48. Циба В. Життєва компетентність у соціології / В. Циба // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-метод. збірник. – К. : Контекст, 2000. – С. 87–93.
49. Козелецкий Ю. Психологическая теория решений : монографія / Козелецкий Ю. ; пер. с польск. Г. Минца и В. Поруса. – М. : Прогресс, 1979. – 504 с.
50. Корнієнко В. О. Синергетична складова формування іміджу політика / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк // Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації : монографія. – Вінниця : Універсум-Вінниця, 2009. – С. 64–75.
51. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення : монографія / О. І. Крюков ; за наук. ред. Е. А. Афоніна. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 252 с.

52. Ашин Г. К. Курс элитологии : учебник / Г. К. Ашин, Е. В. Охотский. – М. : Спорт-академпресс, 1999. – 368 с.
53. Паутов А. А., Вернигора Т. П. Элита и элитогенез : монографія / А. А. Паутов. – М. : МГАПИ, 2000. – 126 с.
54. Якубовський О. П. Кадри, еліти, лідерство : навч.-метод. посібник / О. П. Якубовський, Л. Л. Приходченко ; Українська академія держ. управління при Президентіві України. Одеський філіал. – О. : ОФ УАДУ ; Оптімум, 2001. – 173 с.
55. Гаман-Голутвина О. В. Политические элиты России: Вехи исторической эволюции : монографія / О. В. Гаман-Голутвина. – М. : РОССПЭН, 2006. – 448 с.
56. Еліти і цивілізаційні процеси формування націй : зб. наук. статей. – К. : Екс об, 2006. – Т. 1. – С. 24–29.
57. Бабкіна О. В. Демократичні детермінанти трансформації українського суспільства / О. В. Бабкіна // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 2. – С. 41–55.
58. Горбатенко В. П. Основні напрями успішної діяльності еліти в умовах перехідного суспільно-державного розвитку / В. П. Горбатенко, І. А. Горбатенко // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 2. – С. 95–109.
59. Зеленько Г. Коаліція чи пактування: моделі взаємодії політичних еліт на постсоціалістичному просторі / Г. Зеленько // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 2. – С. 253–265.
60. Кочубей Л. Демократизація виборчого процесу в пострадянській Україні / Л. Кочубей // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 2. – С. 293–303.
61. Медвідь Ф. Виховання української еліти системою національної освіти в умовах консолідації української нації / Ф. Медвідь // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 2. – С. 337–361.
62. Попович М. В. Еліта як соціальний феномен / М. В. Попович // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Екс об, 2006. – Т. 1. – С. 9–13.

63. Семчинський К. В. Переформування національної еліти в період переходу держави від авторитарного до демократичного правління / К. В. Семчинський // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 283–291.

64. Траверсе О. О. Лідерство і еліти у процесі становлення української політичної нації / О. О. Траверсе // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 299–307.

65. Круглашов А. Алхімія посткомунізму: чи допоможе філософський камінь елітизму? / А. Круглашов // Регіональні та національні еліти: хто формує політику : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 6–7 грудня 2001 р. – Чернівці, 2001. – 279 с.

66. Майборода О. М. Українська самоідентифікація на сучасному етапі: елітарна та масова версії / О. М. Майборода // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 71–75.

67. Нагорна Л. П. Конструювання ідентичностей у політичних проектах українських регіональних еліт / Л. П. Нагорна // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 83–91.

68. Рудяков П. М. Національні еліти і становлення «нової ідентичності» / П. М. Рудяков // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 149–155.

69. Пірен М. Політична еліта та проблеми політичної елітаризації українського суспільства / М. Пірен // Вісник УАДУ. – 2001. – № 1. – С. 242–249.

70. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні : монографія / В. М. Козаков. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 284 с.

71. Конотопцева Ю. В. Державно-управлінська еліта як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук з державного управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Конотопцева Юлія Володимирівна ; Національна академія державного управління при Президентіві України. Харківський регіональний інститут державного управління. – Харків, 2009. – 20 с.

72. Шитрьов О. М. Етична інфраструктура як механізм впливу на формування управлінської еліти [Електронний ресурс] / О. М. Шит-

рвов. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2010/130-117-16.pdf>. – Назва з екрана.

73. Васильєва О. І. Управлінська еліта: проблеми та перспективи формування [Електронний ресурс] / О. І. Васильєва. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Nvamu_upravvl/2011_1/3.pdf. – Назва з екрана.

74. Олійник В. В. Феномен формування управлінської еліти у парадигмі неперервної освіти / В. В. Олійник // Актуальні проблеми розвитку вищої освіти. – 2013. – № 2. – С. 114–119.

75. Вачевський М. В. Маркетинг. Формування професійної компетенції : підручник / М. В. Вачевський. – К. : Професіонал, 2005. – 512 с.

76. Кисіль Л. Є. Керівник підприємства: компетенція та адміністративна відповідальність / Л. Є. Кисіль. – К. : НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 1998. – 81 с.

77. Немченко С. Г. Девіантна поведінка як чинник порушення життєвої компетенції підлітків: актуальність проблеми [Електронний ресурс] / С. Г. Немченко. – Режим доступу : <http://www.bdpu.org>. – Назва з екрана.

78. Попова Г. В. Професійна комунікативна компетентність працівника ОВС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія» / Попова Галина Вікторівна ; Університет внутрішніх справ. – Х., 1997. – 17 с.

79. Черезова І. О. Мовленнєва компетентність як одна з головних вимог до індивідуально-психологічних особливостей сучасного вчителя [Електронний ресурс] / І. О. Черезова. – Режим доступу : <http://www.bdpu.org>. – Назва з екрана.

80. Эрли К. Культурная компетентность [Электронный ресурс] / К. Эрли, Э. Мосаковски. – Режим доступа : <http://www.mm.com.ua>. – Название с экрана.

81. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.

82. Новый англо-русский словарь. Около 20000 слов и словосочетаний / В. К. Мюллер. – 12-е изд. – М. : Русский язык-Медиа, 2005. – 945 с.
83. Русско-английский словарь / под. общ. рук. проф. А. И. Смирницкого. – М. : Русский язык, 1997. – 768 с.
84. The Oxford Russian Dictionary: Russian-English: New: Русско-английский словарь: Около 180 тыс. слов и словосочетаний. – Oxford University Press, 1999. – 606 с.
85. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
86. Леднев В.С. Государственные образовательные стандарты в системе общего образования: теория и практика / В. С. Леднев., Н. Д. Никандров, М. В. Рыжаков. – М. : Изд-во Московского психологического социального института, 2002. – 147 с.
87. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
88. Колісніченко Н. М. Методологічні засади визначення компетентностей суб'єктів політичної діяльності [Електронний ресурс] / Н. М. Колісніченко. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-3/doc/1/03.pdf> . – Назва з екрана.
89. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
90. Education for Democratic Citizenship 2001–2004: Recommendation (2002) 12 of the Committee of Ministers to member states on education for democratic citizenship / Adopted by the Committee of Ministers on 16 October 2002 at the 812th meeting of the Minister' Deputies. – Strasbourg : Council of Europe. Doc.DGIV/EDU/CIT, 2002. – 38 p.
91. Hutmacher W. Key competencies for Europe / W. Hutmacher // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March Council for Cultural Co-operation (CDCC). – Secondary Education for Europe Strasbourg, 1997. – 127 p.

92. Tuning Educational Structures in Europe [E-resource]. – Access mode : [http : // www. Relint. Deusto. Es / Tuning Project/index.htm](http://www.Relint.Deusto.Es/TuningProject/index.htm). – The name of the screen.

93. Оскарссон Б. Базовые навыки как обязательный компонент высококачественного профессионального образования. Оценка качества профессионального образования / Оскарссон Б. ; под общ. ред. В. И. Байденко, Дж. ван Зантворта, Европейский фонд подготовки кадров. Проект ДЕЛФИ. – М., 2001.

94. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. І. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18.

95. Miles R. Organization Strategy, Structure, and Process / R. Miles, Ch. Snow. – Stanford : Business Classic, 1978 – 271 p.

96. Holmes L. HRM and the irresistible rise of the discourse of competence / L. Holmes // Personnel Review. – 1995. – V. 24. – № 4.

97. Шон Д. Рефлексивный практик / Д. Шон // Стратегическое планирование маркетинга (оригинал: Strategic Marketing Planning, Malcolm Mc Donald). Экономическая литература. – СПб. : Издательский дом Питер, 2000. – 272 с.

98. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской : доклад на отделении философии образования и теории педагогики РАО 23 апреля 2002. – Режим доступа : www/eidos.ru/news/compet/htm. – Название с экрана.

99. Политическая культура населения Украины. Результаты социологических исследований / Е. Головаха, Н. Панина, Ю. Пахомов [и др.]. – К. : Наукова думка, 1993. – 136 с.

100. Українці втрачають віру в свою здатність впливати на владу [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2013. – 17 серпня. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/17/6996215/>. – Назва з екрана.

101. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 6–15.

102. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека : монография / А. А. Деркач. – Кн. 2. – М : РАГС, 2000. – 533 с.

103. Волик П. У політичних іграх професіоналізм займає далеко не перше місце [Електронний ресурс] / П. Волик. – Режим доступу : <http://zakarpattia.net.ua/News/34633-Viktor-Pashchenko-U-politychnykh-ihrah-profesionalizm-zaimaie-daleko-ne-pershe-mistse>. – Назва з екрана.

104. Демчук О. О. Детермінанти життєвої компетентності як механізми розвитку особистості [Електронний ресурс] / О. О. Демчук. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vkhnpu_psychol/2010_37/10.html. – Назва з екрана.

105. Лінц Х. На шляху до консолідованої демократії / Х. Лінц, А. Степан // У пошуках правильної парадигми: Концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи. – К. : Вид-во «Ай-бі», 2003. – С. 195–214.

106. Дюркгейм Э. Ценностные и «реальные» суждения / Э. Дюркгейм // Соц. исследования. – 1991. – № 2. – С. 106–114.

107. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс [пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева ; под ред. М. С. Ковалевой]. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.

108. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д. А. Леонтьев // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 15–26.

109. Лобанов В. США: модели компетентности руководителей государственных учреждений / В. Лобанов // Проблемы теории и практики управления. – 1996. – № 1. – С. 72–77.

110. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс [пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева ; под ред. М. С. Ковалевой]. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.

111. Рудакевич М. І. Теоретико-методологічні засади формування етичної поведінки особистості та їх застосування у процесі підготовки державних службовців / М. І. Рудакевич // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2001. – Вип. 8. – С. 79–91.

112. Кравченко М. В. Роль державного у правління в реалізації нової парадигми соціальних цінностей / М. В. Кравченко // Командор. – 2000. – № 1. – С. 16–17.

113. Савченко І. Г. Соціальна відповідальність органів державної влади в умовах розбудови соціальної держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Ілля Григорович Савченко ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Х., 2007. – 18 с.

114. Чукут С. А. Відтворення генераційної цілісності духовної культури: управлінський аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. д-ра держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Світлана Анатоліївна Чукут ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентіві України. – К., 1999. – 34 с.

115. Культура державного управління: організаційний аспект : монографія / Б. А. Гаєвський, В. А. Ребкало. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – 144 с.

116. Сіверс В. Розбудова державного апарату як складової громадянського суспільства в Україні / В. Сіверс // Вісн. УАДУ. – 2001. – № 3. – С. 240–250.

117. Сучасна управлінська еліта в Україні: якісні характеристики, шляхи та методи підготовки : монографія / за ред. М. І. Пірен, В. А. Ребкала. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 180 с.

118. Демидов А. Ценностные измерения власти / А. Демидов // ПОЛИС. – 1996. – № 3. – С. 122–140.

119. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.

120. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / авт. кол. : Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. – К. : НАДУ, 2010. – 300 с.

121. Корнієнко В. О. В пошуках консолідації українського суспільства: національна ідея чи політичний ідеал / В. О. Корнієнко // Нова політика : науково-публіцистичний журнал. – 2000. – № 4. – С. 47–52.

122. Тугаринов В.П. Теория ценностей в марксизме / В. П. Тугаринов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. –124 с.
123. Сергатюк Д. Критерії оцінення елітарності й ефективності діяльності сучасної політичної еліти [Електронний ресурс] / Д. Сергатюк. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/17.pdf>. – Назва з екрана.
124. Ортега-и-Гассет Х. Востание масс / Х. Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. – 1989. – № 3–4. – С. 190–195.
125. Оценка профессиональной компетенции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : delo-i.narod.ru/olderfiles/1/Occenka_professionalnoi_kompetencsii.doc. – Название с экрана.
126. Михальченко М. І. Українська еліта як специфічний феномен / М. І. Михальченко // Еліта і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 2. – С. 17–30.
127. Життєва компетентність особистості: від теорій до практики: Науково-методичний посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640с.
128. Мірошниченко В. І. Регіональна модель громадянської освіти в сучасному інформаційному просторі / В. І. Мірошниченко // Громадянська освіта в школі. – 2001. – № 2. – С. 5–7.
129. Бусова Н. А. Делиберативная модель демократии и политика интересов / Н. А. Бусова // Вопросы философии. – 2002. – № 5. – С. 44–54.
130. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : монографія / за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 320 с.
131. Надольный И. Ф. Нравственная активность личности / И. Ф. Надольный // Социальная активность личности в условиях развитого социализма. – К., 1983. – С. 221–236.
132. Пірен М. Формування елітарної особистості управлінця в процесі здійснення адміністративної реформи в Україні / М. Пірен // Підвищення ефективності державного управління: стан, перспективи та світовий досвід : зб. наук. пр. ; за заг. ред. В. М. Князева. – К., 2000. – С. 38–44.

133. Апель К. О. Дискурсивна етика як політична етика відповідальності у ситуації сучасного світу / К. О. Апель // Комуникативна практична філософія. – К. : Лібра, 1999. – 336 с.
134. Корнієнко В. О. Політична етика / В. О. Корнієнко // Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2001. – 528 с.
135. Купченко О. С. Етико-моральний аспект ціннісного аналізу політики / О. С. Купченко // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. – Випуск 123/2011. – Серія : Політологія. – Севастополь, 2011. – С. 50–54.
136. Рикёр П. Герменевтика. Этика. Политика / П. Рикёр. – М. : Academia, 1995. – С. 3–18.
137. Афанасьев В. Г. Общество: системное познание и управление / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1981. – 432 с.
138. Беребешкина З. Нравственный аспект управления / З. Беребешкина // Социальное познание и управление ; под ред. С. И. Попова, Б. И. Сюсюкалова. – М. : Аспект-Пресс, 1983. – С. 251–266.
139. Рудакевич М. Особливості вивчення професійної етики державними службовцями / М. Рудакевич // Вісник УАДУ. – 2001. – № 4. – С. 203–209.
140. Рудяков П. М. Національні еліти і становлення «нової ідентичності» / П. М. Рудяков // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К. : Ексоб, 2006. – Т. 1. – С. 149–155.
141. Шепель В. М. Управленческая этика : монографія / В. М. Шепель. – М. : Экономика, 1989. – 287 с.
142. Ліпенцев А. В. Профіль організаційної культури органів місцевої влади: досвід конкретного дослідження / А. В. Ліпенцев, Р. М. Рудніцька // Актуальні проблеми державного управління : збірник наукових праць ЛФ УАДУ. – Львів, 1999. – Вип. 3. – С. 78–86.
143. Цветков В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) : монографія / В. Цветков. – Х. : Право, 1996. – 164 с.
144. Оболенський О. Ю. Державна служба : навч. посіб. / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2003. – 344 с.
145. Колтун В. С. Соціально-етичний потенціал державної служби (Теоретико-історичний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук

ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01. «Теорія та історія державного управління» / Вікторія Семенівна Колтун; Українська академія державного управління при Президентові України. – К., 2002. – 20 с.

146. Майборода В. К. Концепція шляхів демократизації управління освітою в Україні / В. К. Майборода // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: Пед. концепції. – К. : Школяр, 1997. – С. 164–171.

147. Нижник Н. Соціальне партнерство як виклик сьогодення / Н. Нижник, С. Дубенко, Л. Пашко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2. – С. 46–53.

148. Саламатов В. Проблема розуміння ефективності діяльності державними службовцями / В. Саламатов // Підвищення ефективності державного управління: стан, перспективи та світовий досвід : зб. наук. пр. ; за заг. ред. В. М. Князева. – К., 2000. – С. 82–88.

149. Меркурьева Ю. Во что обходится компетентность? / Ю. Меркурьева // Антикризисный менеджмент. – 2004. – № 5. – С. 43–45.

150. Spencer L. M., Spencer S. M. Competence at Work: Model for Superior Performance / L. M. Spencer, S. M. Spencer. – N. Y. : Wiley, 1993.– 231 p.

151. Ханстантинов В. О. Політкоректність у політиці / В. О. Ханстантинов // Наукові праці. Серія політичні науки. – Вип. 52. – 2007. – С. 17–26.

152. Корнієнко В. О. Неправда як конструктивний параметр соціально-політичного ідеалу / В. О. Корнієнко // Людина і політика : Український соціально-гуманітарний журнал.– 2000. – № 4.– С. 45–51.

153. Кресіна І. О. Політична відповідальність: суть, ознаки, особливості / І. О. Кресіна, С. В. Балан. – К. : Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2009. – 68 с.

154. Наумкіна С. М. Аналіз основних концепцій ролі моральних чинників у парадигмі політичного розвитку / С. М. Наумкіна, А. О. Петраков // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Серія 22 : Політ. науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – К., 2009. – Вип. 1. – С. 44–49.

155. Неприцька Т. І. Політична відповідальність в системі ціннісних орієнтацій української владної еліти : дис. ... кандидата політичних наук : спец. 23.00.03 / Тетяна Іванівна Неприцька ; Нац. педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2011. – 212 с.

156. Пірен М. Проблеми професійної відповідальності політико-владної еліти в Україні / М. Пірен // Соціальна психологія. – 2007. – № 3 (23). – С. 29–35.

157. Неприцька Т. Роль ціннісних орієнтацій регіональних владних еліт у реалізації зовнішньополітичного курсу України [Електронний ресурс] / Т. Неприцька. – Режим доступу : <http://nato.pu.if.ua/journal/2009-2/2009-2-30.pdf>. – Назва з екрана.

158. Ивашина А. Невозможная элита или элита невозможного [Электронный ресурс] / А. Ивашина. – Режим доступа : <http://dialogs.org.ua/ru/project/age425.html>. – Название с экрана.

159. Погоріла Н. Політичні еліти: очікування і розчарування [Електронний ресурс] / Н. Погоріла. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/project/page447.html>. – Назва з екрана.

160. Козаков В. М. Політична еліта: особливості суб'єкт-об'єктної взаємодії механізмів формування системи цінностей державного управління в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Козаков. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/kozakov.htm>. – Назва з екрана.

161. Інформаційний сайт UNESCAP. – Режим доступу : <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>. – Назва з екрану.

162. Kullberg I. Elites, Institutions and Democratization in Russia and Eastern Europe / I. Kullberg, J. Higley, J. Pakulski. – Gill G. (ed.) Elites and Leadership in Russian Politics. – St. Martin's Press, 1998. – P. 106–183.

163. Harry Eckstein. Developing Democracy / Harry Eckstein // Toward Consolidation. – Baltimore : The John Hopkins University Press, 1999. – 362 p.

164. Нижник Н. Державний службовець в Україні як фактор державотворення / Н. Нижник // Вісн. УАДУ. Серія :Управління, 2010. – С. 14–43.

165. Невелєв О. М. Вплив управлінської еліти України на ефективність державного управління / О. М. Невелєв // Науковий вісник

академії муніципального управління : збірник наукових праць. – 2010. – № 3. – С. 18–25.

166. Даль Р. Проблемы гражданской компетентности / Р. Даль // Век XX и мир. – 1994. – № 7–8. – С. 152–170.

167. Афанасьев В. Г. Человек в управлении обществом : монография / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1977. – 316 с.

168. Проскуріна О. О. Формування політичної культури українського суспільства: проблеми і перспективи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук степеня канд. пол. наук : спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія / Олена Олександрівна Проскуріна ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – 19 с.

169. Циркін І. М. Формування демократичної політичної культури особистості в умовах трансформаційного суспільства : дис. ... кандидата політичних наук : спец. 23.00.03 / Ігор Маркович Циркін ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2013. – 190 с.

170. Добіжа В. В. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні : дис. ... канд. політичних наук : спец. 23.00.03 / Василь Валерійович Добіжа ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 211 с.

171. Корнієнко В. О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні : монографія / В. О. Корнієнко, В. В. Добіжа. – ВНТУ: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 165 с.

172. Dahl R. Development and Democratic Culture in Consolidating the Third Wave Democracies / R. Dahl / Ed. by L. Diamond, Marc F. Plattner. – Baltimor; London, 1997. – 360 p.

173. Democracy in developing countries. Africa / Ed. by Diamond L., Linz J., Lipset S., 1988–1989, 3 vols. – Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 1989. – 412 p.

174. Diamond L. Developing and sustaining democratic government in the Third World. Paper presented at the 1986 Annual Meeting of the American Political Science Association / L. Diamond, J. Linz, S. Lipset. – Washington : DC, 1986. – August 28–31. – 270 p.

175. Рибак А. І. Особливості політичної культури правлячої еліти в Україні (2005–2009 рр.) / А. І. Рибак, А. В. Музичук // Актуальні пи-

тання культурології. – Рівне : Видавництво Рівненського державного гуманітарного університету. – № 8. – 2009. – С. 67–72.

176. Воронько Л. Культура праці державних службовців як управлінська проблема / Л. Воронько // Розвиток культурного потенціалу державних службовців в Україні ; за заг. ред. В. А. Ребкала. – К. : Житомир : Полісся, 2002. – С. 97–122.

177. Воронько Л. Культура праці державного службовця у світлі футурологічного бачення виходу з глобальної кризи суспільства / Л. Воронько // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (29 трав. 2002 р., Київ) : у 2 т. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – Т. 2. – С. 31–34.

178. Воронько Л. Культура праці державного службовця: спроба понятійного визначення / Л. Воронько // Вісн. УАДУ. – 2001. – № 3. – С. 306–316.

179. Воронько Л. Політична культура і норми етики в діяльності державних службовців / Л. Воронько // Зб. наук. пр. УАДУ ; за ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – Вип. 1. – С. 187–190.

180. Воронько Л. Творчий підхід державних службовців до справи як умова розвитку гендерної культури у сфері державного управління / Л. Воронько // Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (29 трав. 2003 р., Київ) : у 2 т. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – Т. 1. – С. 237–239.

181. Воронько Л. Формування моральних відносин у середовищі управлінської еліти : монографія / Л. Воронько // Сучасна управлінська еліта в Україні: якісні характеристики, шляхи та методи підготовки ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України; за ред. М. І. Пірен, В. А. Ребкала. – К., 2003. – С. 88–110.

182. Бурега В. Суспільство в період транзиції: український контекст / В. Бурега, В. Заблоцький. – Донецьк : Дон ДАУ, 2001. – 150 с.

183. Леонтьев Б. Б. Цена интеллекта: Интеллектуальный капитал в российском бизнесе: Оценка, ориентирование, моделирование, защита прав / Б. Б. Леонтьев. – М. : Акционер, 2002. – 196 с.

184. Салихов Б. В. Интеллектуальный капитал организации: сущность, структура и основы управления : монографія / Б. В. Салихов. – М. : Дашков и К, 2009. – 156 с.
185. Агарков О. А. Интеллектуальный капитал державного управління: стан і тенденції розвитку : дис. на здобуття наук ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / Олег Анатолійович Агарков ; Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2006. – 215 с.
186. Дробот О. В. Управлінська свідомість і особистість керівника [Електронний ресурс] / О. В. Дробот. – Режим доступу : http://pj.kherson.ua/file/psychology_01/ukr/7.pdf. – Назва з екрана.
187. Про державну службу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 26. – ст. 273.
188. Lee S. M. A Management Science Approach to Contingency Models / S. M. Lee, F. Luthans, D. Olson // Management Journal. –1982. – Vol. 25, № 3. – P. 553–566.
189. Тейлор Ф. Основы научного менеджмента / Ф. Тейлор. – М. : Прогресс, 1992. – 430 с.
190. Кримський С. Б. Фронезис / С. Б. Кримський // День. – 2006. – 14 листоп. – С. 2.
191. Нижник Н. Управлінська культура: теоретичне поняття чи управлінська поведінка? / Н. Нижник, Л. Пашко // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 105–111.
192. Нинюк М. А. Моральна культура державних службовців: сутність, стан та особливості формування : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01. «Теорія та історія державного управління» / Марія Антонівна Нинюк ; Українська академія державного управління при Президентові України. – К., 2000. – 20 с.
193. Малімон В. І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця : навч. посібник / В. І. Малімон. – 2-ге вид. доп. і розш. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2008. – 344 с.
194. Захарова О. А. Информационно-коммуникативная компетентность государственных служащих в условиях современных социокультурных изменений : дис. ... канд. культурологи : спец. 24.00.01 /

Оксана Александровна Захарова ; Рос. Акад. государственной службы при Президенте Российской Федерации. – М., 2007. – 154 с.

195. Лебедева И. В. Российские немцы в Германии: конец интеграции / И. В. Лебедева // Каспийский регион: политика, экономика, культура. – 2011. – № 1 (26). – С. 212–215.

196. Корнієнко В. О. Державна інформаційна політика в контексті глобальних викликів [Електронний ресурс] / В. О. Корнієнко // XLV науково-технічна конференція гуманітарних підрозділів. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016>. – Назва з екрана.

197. Lash S. Critique of Information / Scott Lash. – London : Sage Publications Ltd., 2002. – 234 p.

198. Полякова Н. Л. XX век в социологических теориях общества / Н. Л. Полякова. – М. : Логос, 2004. – 384 с.

199. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации / Р. Ф. Абдеев. – М. : Владос, 1994. – 336 с.

200. Щербаков О. В. Концептуальні основи електронної демократії [Електронний ресурс] / О. В. Щербаков, В. О. Корнієнко // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні : міжнародна науково-практична конференція, 15 листопада 2016 р. – Електрон. текст. дані. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2016/schedConf/presentations>. – Назва з екрана.

201. Корнієнко В. О. Е-демократія як інноваційна форма народовладдя [Електронний ресурс] / В. О. Корнієнко // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні : міжнародна науково-практична конференція, 15 листопада 2016 р. – Електрон. текст. дані. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2016/schedConf/presentations>. – Назва з екрана.

202. Куца М. В. Позичування публічних майданчиків «е-демократії» в політичному полі [Електронний ресурс] / М. В. Куца, В. О. Корнієнко // Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні : міжнародна науково-практична конференція, 15 листопада 2016 р. – Електрон. текст. дані. – Вінниця : ВНТУ, 2016.

– Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2016/schedConf/presentations>. – Назва з екрана.

203. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 03.05.2006 (із змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page>. – Назва з екрана.

204. Ковалевський В. Інформаційна демократія як політична категорія / В. Ковалевський // Наукові записки : збірник. Сер. «Політологія і етнологія». – К. : ІПіЕНД, 2003. – Вип. 22. – С. 214–222.

205. Ainsworth S. H. Modelling Political Efficacy and Interest Group Membership / S. H. Ainsworth // Political Behavior, 2000. – Vol. 22. – 104 p.

206. Lippman W. Preface Politics / W. Lippman. – N. Y. : Mitchel Kennerley, 1950. – 348 p.

207. Merton R. Social Theory and Social Structure / R. Merton. – Glencoe : The Free Press, 1968. – 880 p.

208. Лавренко О. Трансформація суспільства і концепція «кругообігу еліт» / О. Лавренко // Українська еліта та її роль в державотворенні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (18–19 травня 2000 р.). – К. : Військ. гуманіт. ін-т Нац. акад. оборони України, 2000. – С. 168–173.

209. Пірен М. Інноваційний потенціал еліти як чинник реформування системи державного управління / М. Пірен // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – 2011. – № 3. – С. 42–45.

210. Биконя С. Інноваційна культура – умова реалізації інноваційної політики [Електронний ресурс] / С. Биконя // Персонал. – 2006. – № 4. – Режим доступу : <http://personal.in.ua/article.php?id=266>. – Назва з екрана.

211. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] : Закон, прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003, № 433–IV. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/433-15>. – Назва з екрана.

212. Баштанник А. Інноваційна діяльність у системі державного управління в умовах інтеграції України до Європейського Союзу / А. Баштанник // Держ. у пр. в умовах інтеграції України в Європейсь-

кий Союз : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. – К. : Видво НАДУ, 2003. – Т. 1. – С. 45–49.

213. Ставнійчук М. Реформа, з якою Україна запізнюється на 20 років / М. Ставнійчук // Дзеркало тижня. – 2012. – 30 листопада (№ 44). – С. 10.

214. Проект Стратегії державної кадрової політики від 20.09.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ppdu-ua.org/.../STRATEGIYA_dergslugba. – Назва з екрана.

215. Татусяк С. Вінниччина – серце України [Електронний ресурс] / С. Татусяк. – Режим доступу : <http://www.vinrada.gov.ua/komunalne-gospodarstvo-3621.htm>. – Назва з екрана.

216. Русаков С. А. Основы управленческой деятельности : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С. А. Русаков. – М. : Академия, 2008. – С. 202–207.

217. Вінницька обласна Рада (офіційний інформаційний сайт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vinrada.gov.ua/komunalne-gospodarstvo-3621.htm>. – Назва з екрана.

218. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.

219. Демидова И. Ф. Потребность в компетентности как ценностно-смысловая детерминанта становления профессионала / И. Ф. Демидова // Акмеология: личностное и профессиональное развитие: материалы международной научной конференции. – М. : Эко, ПКЦ Альтекс, 2004. – С. 324–327.

220. Марасюк С. С. Ментальна складова формування управлінської еліти [Електронний ресурс] / С. С. Марасюк. Режим доступу : <https://sites.google.com/site/sociuminfanalitingdnep/home/analitika/stati/mentalna-skladova-formuvanna-upravlinskoie-eliti>. – Назва з екрана.

221. Корнієнко В. О. Політичний ідеал як проблема вибору / В. О. Корнієнко // Людина і політика : український соціально-гуманітарний журнал. – 2001. – № 2. – С. 139–150.

222. Тарасенко В. Куди переходить «перехідне» суспільство / В. Тарасенко // Віче. – 2001. – № 5. – С. 45–59.

223. Янукович підписав скандальні закони, прийняті 16 січня [Електронний ресурс] // Телекритика. – 2014. – 17 січня. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/pravo/2014-01-17/89425>. – Назва з екрана.

224. Кравчук: Сейчас нельзя проводить досрочные выборы президента [Електронний ресурс] // Фокус. Уа/ – 2014. – 27 січня. – Режим доступу : <http://focus.ua/politics/295878/>. – Назва з екрана.

225. Лачихіна А. Майдан. Недосказане [Електронний ресурс] / А. Лачихіна // Українська правда. – 2014. – 16 січня. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/01/16/7009681/>. – Назва з екрана.

226. Тужанський Д. Посттоталітарна суть української еліти в умовах масового суспільства [Електронний ресурс] / Д. Тужанський // Хай Вей. – 2008. – 5 лютого. – Режим доступу : <http://h.ua/story/81653/>. – Назва з екрана.

227. Кульчицький О. Риси характерології українського народу / О. Кульчицький // Енциклопедія українознавства : у 2 т. / під ред. В. Кубійовича, З. Куделі. – Нью-Йорк : Молоде життя, 1949. – Т. 1. – С. 708–718.

228. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський. – Нью-Йорк : Булава, 1954. – 470 с.

229. Корнієнко В. О. Комунікативний потенціал лобіфеномену в сучасній українській політиці / В. О. Корнієнко, С. П. Годний // Вісник Донецького національного університету. Серія «Політичні науки». – 2016. – С. 92–95.

230. Корнієнко В. О. Лобіювання як засіб реалізації політичних інтересів / В. О. Корнієнко, С. П. Годний // Innovative solutions in modern science. – Dubai : ТК Meganom, 2017. – № 1(10). – С. 19–25.

231. Корнієнко В. О. Олігархізація влади / В. О. Корнієнко // Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.] ; за наук. редакцією Н. Хоми. – Львів : Новий Світ-2000, 2015. – С. 199.

232. Корнієнко В. О. Олігархономіка / В. О. Корнієнко // Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.] ; за наук. редакцією Н. Хоми. – Львів : Новий Світ-2000, 2015. – С. 269.

233. Скумін А. Без еліти: нові кадрові ініціативи влади – чергова порція «реформаторського» піару [Електронний ресурс] / А. Скумін // Український тиждень. – 2012. – 20 лютого (№ 6). – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Politics/41898/>. – Назва з екрана.

234. Політична еліта України : звернення до читачів // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 9. – С. 2–3.

235. Україна 2014–2015: долаючи виклики (аналітичні оцінки) [Електронний ресурс] / Ю. Якименко (керівник проекту), А. Биченко, В. Замятін [та ін.]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/1424704722_file.pdf. – Назва з екрана.

236. До проблеми української еліти: кого ми змушені знову обирати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mukachevo.net/ua/News/view/11510-До-проблеми-країнської-еліти-кого-ми-змушені-знову-обирати>. – Назва з екрана.

237. Тотальне розчарування: ЗМІ дізналися, як руйнується довіра виборців до політиків (інфографіка) [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2017. – 19 січня. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/1732486-totalne-rozcharuvannyazmi-diznalisya-yak-ruynuetsya-dovira-vibortsiv-do-politikiv-infografika.html>. – Назва з екрана.

238. Корнієнко В. О. Партійна ідеологія: система цінностей, або синдром «суспільної кататонії»? / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, О. В. Буряченко // Гілея : збірник наукових праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2017. – Вип. 117. – С. 253–269.

239. Петренко Л. Соціальний ліфт – рятівник держави [Електронний ресурс] / Л. Петренко // ZAXID/ NET TV. – 2013. – 23 травня. – Режим доступу : http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sotsialniy_lift_ryativnik_derzhavi&objectId=1285696. – Назва з екрана.

240. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>. – Назва з екрана.

241. Кармазіна М. Громадські організації: кого вони представляють? / М. Кармазіна // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 15 листопада (№ 42). – С. 9.

242. Cleveland H. The birthday of a new world. A keynote address to the World Future Society's conference / H. Cleveland. – Minneapolis : Minnesota, 1991. – July 25. – 231 p.

243. Корнієнко В. О. Виконавча влада / В. О. Корнієнко // Політична енциклопедія / редкол. : Ю. А. Левенець (голова), Ю. І. Шаповал (заст. голови) [та ін.]. – Київ : Парламентське видавництво, 2011. – С. 99–100.

244. Давиденко В. В. Соціальний діалог в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави : дис. ... д-ра політичних наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Давиденко Віталій Володимирович ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів., 2008. – 403 с.

245. Григорьева И. А. Компетентность в социальной политике / И. А. Григорьева // Журнал исследований социальной политики. – 2010. – Т. 8, № 4. – С. 459–480.

246. Lasswell H. D. Power and Society. A Framework for Political Inquiry / H.D. Lasswell, A. Kaplan. – London : Routledge & Kegan Paul, 1950. – 312 p.

247. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества : монография / А. Фергюсон. – М. : РОССПЭН, 2000. – 391 с.

248. Сергеев В. М. Демократия как переговорный процесс : монография / В. М. Сергеев. – М. : МОНФ, 1999. – 146 с.

249. Скворцов Л. В. Предисловие / Л. В. Скворцов // Диалог культур. – М. : ИНИОН РАН, 2004. – 129 с.

250. Корнієнко В. О. Особливості, значення та умови реалізації діалогу в просторі політичних відносин / В. О. Корнієнко, А. В. Денисюк // Гілея : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – Київ : ВІРУАН, 2015. – Вип. 100. – С. 241–244.

251. Корнієнко В. О. «Шустерізація» / В. О. Корнієнко // Новітня політична лексика (неологізми, okazionalіzми та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.] ; за наук. редакцією Н. Хоми. – Львів : Новий Світ-2000, 2015. – С. 269.

252. Денисюк С. Г. Роль «нових мас-медіа» у політико-мобілізаційних процесах / С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко // Модернізація соціогуманітарного простору: історичний досвід, виклики та пе-

рспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнар. участю, 14–15 травня 2015 року. – Житомир : Publisher Scientific, 2015. – С. 98–101.

253. Корнієнко В. О. Громадянське суспільство в Україні: ідеал і реальність / В. О. Корнієнко // Актуальні проблеми внутрішньої політики. – Київ : НАДУ, 2004. – Вип. 3. – С. 39–47.

254. Нижник Н. Соціальне партнерство як виклик сьогодення / Н. Нижник, С. Дубенко, Л. Пашко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2. – С. 46–53.

255. Давиденко В. В. Демократія і особливості інституалізації соціального діалогу: політологічний аспект / В. В. Давиденко // Перспективи. Науковий журнал. Сер.: філософія, історія, соціологія, політологія. – Одеса : Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, Одеський національний політехнічний університет. – 2005. – № 3 (31). – С. 87–93.

256. Ахиезер А. С. Возможен ли диалог цивилизаций? / А. С. Ахиезер // Цивилизации. – Вып. 7 : Диалог культур и цивилизаций / Отв. ред. А. О. Чубарьян. – М. : Наука, 2006. – С. 39–40.

257. ГП «Майдан»: Вийти з політичної кризи треба через діалог [Електронний ресурс] // УНІАН: інформаційне агентство. – 25 січня 2014 р. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/876450-gr-maydan-viyti-z-politichnoji-krizi-treba-cherez-dialog.html>. – Назва з екрана.

258. Якщо влада не почне політичний діалог, можуть бути жертви [Електронний ресурс] // Gazeta.ua. – 2014. – 19 січня. – Режим доступу : http://gazeta.ua/articles/politics/_akscho-vlada-ne-pochne-politichnij-dialog-mozh-ut-but-izhertvi/537070. – Назва з екрану.

259. Побочий І. Влада та опозиція як суб'єкти політичної боротьби в процесі державотворення в Україні [Електронний ресурс] / І. Побочий. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/1/33.pdf>. – Назва з екрана.

260. Слободзян М. Єдиний рецепт, про який можна говорити – це політичний діалог [Електронний ресурс] / М. Слободзян. – Режим доступу : <http://www.ogo.ua/articles/view/2014-01-20/46617.html>. – Назва з екрана.

261. Денисюк С. Г. «Персоніфікація» vs «репутація» у політичному контексті математичного моделювання виборчих переваг / С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко, А. В. Слободянюк // European Political And law Discourse. – 2016. – V. 3, No. 2. – P. 165–171.

262. Мартиненко В. Державне у правління: шлях до нової Парадигми (теорія та методологія) : монографія / В. Мартиненко. – Х. : ХарРІДУНАДУ, 2003. – 278 с.

263. Якубовський О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії : монографія / О. Якубовський. – О. : ОРІДУНАДУ, 2004. – 310 с.

264. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні : аналітична доповідь / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан ; Національний інститут стратегічних досліджень – К., 2011. – 54 с.

265. Майдан спокійно відреагував на закон про амністію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newsru.ua/ukraine/30jan2014/sogretamn.html>. – Назва з екрана.

266. Шляхи виходу з політичної кризи: думки експертів [Електронний ресурс] // Голос Столиці. – 2014. – 4 лютого. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2014_02_04/SHljahi-vihodu-z-pol-tichno-krizidumki-ekspert-v/. – Назва з екрана.

267. Ради чого принесли в жертву Азарова? Мнение политолога [Електронний ресурс] // The Kiev Times. – 2014. – 30 січня. – Режим доступу : <http://thekievtimes.ua/authority/313339-radi-chego-prinesli-v-zhertvu-azarova-mnenie-politologa.html>. – Назва з екрана.

268. Мельниченко В. І. Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації / В. І. Мельниченко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2003. – № 4. – С. 48–55.

269. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 11 верес. 2003 р. № 1160-IV – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. – Назва з екрана.

270. Тарасенко В. І. Інноваційна трансформація в Україні та її результати і наслідки / В. І. Тарасенко // Українське суспільство на по-

розі третього тисячоліття. – К. : Ін-т соціології НАН України, 1999. – 687 с.

271. Слюсаренко О. Про професійний добір і фахове навчання в системі кар'єрного розвитку державних службовців країн Північної Америки та Європи / О. Слюсаренко // Вісник УАДУ. – 2004. – № 2. – С. 202–210.

272. Авер'янова Н. Сучасна українська еліта: перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Н. Авер'янова. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/ukrainoznavstvo/articles/Modern_Ukrainian_elite_the_perstpectives_of_development_17828.pdf. – Назва з екрана.

273. Александров В. Державний службовець: системні аспекти його освітньої підготовки на поточному етапі НТР в умовах розбудови нової української державності / В. Александров // Вісник УАДУ. – 2005. – № 4. – С. 93–97.

274. Бабаєв В. Навчальні коаліції – інструмент кадрового оновлення управлінських еліт / В. Бабаєв // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 293–297.

275. Богданова Н. Шляхи формування професійності кадрового потенціалу регіонів України [Електронний ресурс] / Н. Богданова. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2008/79-66-23.pdf>. – Назва з екрана.

276. Гогіна Л., Іванченко Ю., Ільясова Г. Проблемні питання професійної підготовки керівних кадрів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування / Л. Гогіна, Ю. Іванченко, Г. Ільясова // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 297–307.

277. Губа О. Концептуально-методологічні підходи до дослідження проблем формування і реалізації кадрової політики / О. Губа // Вісник УАДУ. – 2003. – № 3. – С. 284–293.

278. Воронько О. Кадрова політика – універсальний важіль державного будівництва / О. Воронько // Вісник УАДУ. – 2004. – № 2. – С. 141–152.

279. Когут П. Персоніфікація владних відносин у процесі здійснення регіональної кадрової політики / П. Когут // Вісн. УАДУ. – 2005. – № 4. – С. 304–310.

280. Леліков Г. Реформування системи державної служби – запорука успіху адміністративної реформи в Україні / Г. Леліков // Вісник державної служби України. – 2003. – № 1. – С. 59–65.

281. Плаксіє Л. Специфіка змісту професійного удосконалення працівників державної служби на сучасному етапі / Л. Плаксіє // Вісник УАДУ. – 2002. – № 4. – С. 7–15.

282. Ільясєв Р. Підготовка магістрів державного управління. Резерви удосконалення / Р. Ільясєв // Вісник УАДУ при Президентєвї України. – 1996. – № 2. – С. 8–12.

283. Луговий В. І. Актуальні проблеми підготовки і використання керівних кадрів державної служби (аналіз світового досвідє) / В. І. Луговий, В. Г. Яцуба // Вісник УАДУ при Президентєвї України. – 1999. – № 1. – С. 46–56.

284. Назимко П. Досвід та проблеми підвищення кваліфікації державних службовців / П. Назимко // Вісник УАДУ при Президентєвї України. – 1998. – № 3. – С. 21–27.

285. Опанасюк Г. Тенденції підготовки державних службовців у країнах Центральної та Східної Європи : монографія / Г. Опанасюк. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 284 с.

286. Шекшня С. В. Стратегическое управление персоналом в эпоху интернета : монографія / С. В. Шекшня, Н. Н. Ермошкин. – М. : Бизнес-школа Интел-синтез, 2002. – 336 с.

287. Про затвердження Наукової програми дослідження розвитку державної служби та вдосконалення кадрового забезпечення державного управління : Постанєва Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2001 р. № 953 // Офіційний вісник України від 23 серпня 2001 р. – № 32. – С. 201. – Ст. 1477. – Код акту 19707/2001.

288. Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 5 березня 2004 р. № 278. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=278%2F2004>. – Назва з екрана.

289. Про затвердження Програми розвитку державної служби на 2005-2010 роки [Електронний ресурс] : Постанєва Кабінету Міністрів України від 8 червня 2004 р. № 746. – Режим доступу :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=746-2004-%EF>. – Назва з екрана.

290. Про Комплексну програму підготовки державних службовців [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 9 листопада 2000 р. № 1212. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1212%2F2000>. – Назва з екрана.

291. Про затвердження Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р., № 1444. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1444-2003-%EF>. – Назва з екрана.

292. Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. N 1444 і від 16 листопада 2005 р. № 1095 [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від від 5 серпня 2009 р. N 813. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP090813.html. – Назва з екрана.

293. Євромайдан назавжди змінив історію Європи – Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/evromaydan-navsegda-izmenil-istoriyu-evropy-poroshenko-669276.html>. – Назва з екрана.

294. Самсонова Н. В. Конфліктологіческая культура спеціаліста і технологія її формування в системі вузовського освіти : монографія / Н. В. Самсонова. – Калининград : Изд-во КГУ, 2002. – 148 с.

295. Браніцька Т. Р. Формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціальної сфери в Росії / Т. Р. Браніцька // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 4. – С. 24–30.

296. Олійник В. В. Феномен формування управлінської еліти у парадигмі неперервної освіти / В. В. Олійник // Актуальні проблеми розвитку вищої освіти. – 2013. – № 2. – С. 114–119.

297. Соціологи: довіра українців до влади постійно падає [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2013/08/21/307678>. – Назва з екрана.

298. Щербакова О. И. Формирование и развитие понятия «конфликтологическая культура личности» в теории и практике современной конфликтологии / О. И. Щербакова // Проблемы современного образования. – 2010. – № 2. – С. 23–26.

299. Ярослав Л. Психологічний аналіз структури конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя / Л. Ярослав // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – № 1. – С. 56–62.

300. Сагирова А. И. Особенности политической элиты в Украине [Электронный ресурс] / А. И. Сагирова. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Politologia/4_83735.doc.htm. – Название с экрана.

301. Кадрове супроводження регіональних перетворень : матеріали науково-практичної конференції. – 18 квітня 2002 року. – Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. – 363 с.

302. Gordon G. Public Administration on America [Text] / G. Gordon – Fourth editoin. – New York : St. Martins Press, Inc., 1992. – 342 p.

303. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – 4-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2006. – 584 с.

304. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики / В. Д. Бакуменко. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.

305. Гапоненко Т. В. Управленческие решения : учеб. пособие / Т. В. Гапоненко. – Ростов н/Д. : Феникс, 2008. – 284 с.

306. Голубь В. В. Політико-адміністративні аспекти формування громадянського суспільства в транзитивних державах / В. В. Голубь // Вісн. НАДУ. – 2010. – № 1. – С. 183–192.

307. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування : навч. посібник / В. П. Горбатенко, І. О. Бутовська. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.

308. Гошовска В. А. Реформування Української держави як виклик сьогодення / В. А. Гошовска, Л. А. Пашко // Вісн. НАДУ. – 2011. – № 1. – С. 141–149.

309. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.

310. Князев В. Філософсько-методологічні засади державно-управлінських рішень / В. Князев, В. Бакуменко // Вісн. УАДУ при Президентові України. – 2000. – № 2. – С. 341–358.

311. Мірошниченко Ю. Р. Організаційно-правові засади підготовки та прийняття державно-політичних рішень / Ю. Р. Мірошниченко. – Харків : Фактор, 2004. – 224 с.

312. Саханенко С. Ірраціональна модель прийняття управлінських рішень органами місцевого самоврядування / С. Саханенко // Актуальні проблеми державного управління. – Вип. 4 (48). – О. : ОРІДУ, 2011. – С. 191–194.

313. Дегтярев А. А. Принятие политических решений / А. А. Дегтярев. – М. : КД Університет, 2004. – 416 с.

314. Edwards G. C. Presidential Leadership [Text] / G. C. Edwards, S. J. Wayne // Politics in the Making. – Princeton: Princeton University Press, 1998. – 624 p.

315. Филиппов А. В. Работа с кадрами: психологический аспект : монографія / А. В. Филиппов. – М. : Экономика, 1990. – 141 с.

316. Вейль Г. Математическое мышление : монографія / Г. Вейль. – М. : Наука, 1989. – 400 с.

317. Управління людськими ресурсами. Філософські засади : навч. посібник / В. Г. Воронкова А. Г. Беліченко, О. М. Попов, Н. О. Резанова.– К. : Професіонал, 2006. – 576 с.

318. Майдан будет стоять, пока не восторжествует справедливость [Электронный ресурс] // Факты. – 2014. – 29 января. – Режим доступа : <http://fakty.ua/175785-majdan-budet-stoyat-poka-ne-vostorzhestvuet-spravedliv-ost---yascenyuk>. – Название с экрана.

Наукове видання

**Аксельрод Роман Борисович
Корнієнко Валерій Олександрович**

**ПОЛІТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ:
ЗМІСТ І МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ**

Монографія

Редактор С. Малішевська

Оригінал-макет підготовлено В. Корнієнком

Підписано до друку 22.02.2018 р.

Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Друк різнографічний. Ум. др. арк. 9,93.

Наклад 300 (1-й запуск 1–75) пр. Зам № 2018-03

Вінницький національний технічний університет,

ІРВЦ ВНТУ,

21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,

ВНТУ, ГНК, к. 114.

Тел. (0432) 65-18-06.

press.vntu.edu.ua; *email*: kivc.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано ФОП Барановська Т. П.

21021, м. Вінниця, вул. Порики, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 4377 від 31.07.2012 р.